

KERÉKES BARNABÁS

tanár

Anyanyelvpolók Szövetségének társelnöke

Budapest

50 éves a Kazinczy-díj Alapítvány*^{*}

2010. szeptember 25-én Budapesten a Petőfi Irodalmi Múzeumban rendezték meg az anyanyelvi mozgalmak, versenyek szervezésében fontos feladatot ellátó Kazinczy-díj Alapítvány jubileumi, jótékonyági gáláját. A következőkben ennek eseményeiről számolunk be.

Bejártad a félvilágot! Minden csúnya nőnek volt egyszer szép kora is! Kérem, azonnal hagyja el a helységet, s a szobából menjen ki a konyhába! Hiába vígasztalom, csak szomorkodik szegény!

Tisztelt Miniszter Úr, tisztelt Ünnepegni, Emlékezni Egybesereglettek, kedves Vendégeink!

Nem tudom, hányszor fordult elő életükben, hogy föltették magukban a „Mi lett volna, ha...?” kezdetű történelmietlennek mondott kérdést. Mi lett volna, ha a bevezetésben említett hangsúlyhibák, kiejtési, nyelvhelyességi vétségek nem bosszantják Péchy Blanka művésznő természetes nyelvérzékét; vagy ha a „Beszéd mint művészi eszköz!” című, színművészeknek tartott szakmai előadás során a meghívott ne igyekezett volna megnyugtatni a résztvevőket: „esze ágában sincs olyan gyerekségekkel traktálni a művészeket, mint a jelző és a jelzett szó kérdése”. Mi lett volna, ha Péchy Blankára nem a lázas tanulni és tudni vágyás lett volna jellemző, hanem igénytelenül, a „nekem úgyis jó” vállrándításával intézi el ezeket az eseteket? Mi lett volna, ha nem akarta volna kifürkészni munkaeszközének, a beszédnek minden titkát? S persze, mi lett volna, ha egyetlen fia életben marad, s az 50-es évek végén a művésznő nem azon kezd el gondolkodni, hogy kire vagy melyik intézményre hagyja összetakarékoskodott pénzeszkéjét? S mi lett volna, ha egyetlen kézlegyintéssel beletörődött volna, hogy az Akadémia nem kíván kezelője lenni az ő alapítványának? Csupa-csupa történelmietlen, de fontos kérdés, s tanulságul szolgálhat saját sorsunk alakulásának vizsgálatokor egy-egy efféle felvetés. De Péchy Blanka makacs volt, szívós, kitartó, szakmai ügyekben (is) igényes, kérdéseiben-válaszaiban egyenes (talán néha túlságosan is), céljainak megvalósításához mindig megtalálta a társakat, szövetségeseket, akik segítették a Kazinczy-díj Alapítvány létrehozásában, s azoknak a mozgalmaknak az elindításában, amelyeknek többsége ma is él.

1960. április 6-án elkészült alapítólevelének bevezetőjében így vall: „A magyar nyelv szolgálatában eddig 46 esztendő töltöttem színpadon, előadói pódiumon, s néhány évtizedet íróasztal mellett. Halálom után is szeretném szolgálni anyanyelvemet, mely nekem megélhetést, életemnek tartalmat, szépséget adott, ezért elhatároztam, hogy alapítvány segítségével adok lökést egy folyamatnak, melynek elindítását multhatatlanul szükségesnek látom. [...] Gátat kell vetnünk a rossz hangsúly, értelmetlen tagolás, helytelen kiejtés metelyező hatásának. Sürgősen föl kell ébresztenünk a felelősségteljes érdeklődést az élő beszéd és anyanyelvünk szent ügye iránt.”

A lakáscseréjére szánt százezer forintját adta alapító összegnek, s utólagosan meghatározta: „a magyar nyelvműveltség ápolása érdekében a szép magyar beszédre serkentsen színművészeket, és rádió, televízió szereplőket.” Már akkor gondolt a fiatalok érdeklődésének felkeltésére, s meg is találta a módját, hogy őket is ösztönözze. Csak azt fájtalta, hogy a pedagógusokat nem tudta bevonnai a kedvezményezettek körébe, mert nem volt idő arra, hogy megfontoltan kimunkálhassák az ő jutalmazásuk formáját, módját is. Az alapítvány létrehozásában

* Az ünnepi megemlékezés a jubileumi rendezvényen hangzott el.

múlhatatlanul fontos szerepet játszott Lőrincze Lajos, aki mindvégig hűséges szövetségese volt harcaiban; Bencédy József, aki a Művelődésügyi Minisztérium oktatási főosztályát vezette, s később is, máig is az anyanyelvi mozgalmaknak egyik vezetője; Deme László professzor, akit már akkor Péchy Blanka figyelmébe ajánlottak, amikor még csak érlelődött az alapítványtevés gondolata, aki szakmai tekintélyével, tanácsaival rengeteget segített, s az anyanyelvi mozgalmaknak legmeghatározóbb tagja lett; Hercegi Károly, aki 1963-tól 2005-ig hűségesen szolgálta az alapítvány ügyét, s óriási szerepe volt abban, hogy Péchy Blanka célja, szándéka 50 éven át – csupa nagy betűvel – ÜGY maradt.

1963-ban Makai Margit művésznő, 1964-ben Körmendy László bemondó, 1967-ben Ráday Imre színművész érdemelte ki a Kazinczy-díjat; 1970-ben már tanárok is átvehették (Kádár Géza, Z. Szabó László). Az alapítványból anyanyelvi mozgalmak sarjadtak. Az 1965-ös egri kiejtési konferencia javaslatára meghirdették a Szép Magyar Beszéd versenyfolyamat. Máig mérhetetlen hálaival kell megemlítenünk a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium vezetőinek nevét, Kádár Géza igazgatóét, Z. Szabó László tanár úrét, akik a megye és a város segítségével 1966-tól vállalták a középiskolai Kazinczy-verseny országos döntőjének megrendezését, s hála Hérics Lajosnénak, Németh Tibornak, a gimnázium későbbi igazgatóinak, akik 45 év óta biztosítják a folyamatosságot. Az értő-értető olvasás, a természetes, példamutató beszédmód az elvárás az 1973-ban elindított, általános iskolai és a pedagógusképző intézmények hallgatóinak Kazinczy-versenyén is. Az egyetemi-főiskolai versenyek központja – miként a II. világháborút megelőző kiejtési versenyek megrendezésekor is – sok éven át az ELTE lett; ne feledjük Bolla Kálmán professzor nevét, aki az Egyetemi Fonetikai Füzetek kiadásával és kutatásaival segítette ügyünket. Az általános iskolai versenyek is évente kisdiákok ezreit vonták be, zánkai, csillebéri gálaszerű együttlétük vélhetőleg sok tízezer mai felnőttben idéznek föl kellemes emlékeket. Fordulópontot jelentett az 1999-es év, ugyanis azóta ún. „félországos” döntőt rendezünk az iskolai, majd városi-kerületi-kistérségi versenyek győzteseinek. Kisújszállás városa, az ottani Móricz Zsigmond Gimnázium és SZKI elsősorban Pintér István tanár úr megszállottságának köszönhetően évről évre minőségi versenyt szervez; s ugyanazt mondhatjuk el a balatonbogláriakról, akik Gárdos Zoltánné, majd Türjei Attila általános iskolai igazgatók jóvoltából, tantestületük tagjainak összefogására építve, ugyancsak remek versenyeket szerveznek.

1973-ban rendezték meg először a Kazinczy-versenyek testvér versenyét, az „Édes anyanyelvünk” nyelvhasználati versenyt. A legösszetettebb, az írásbeli feladatsor megoldására és a szóbeli szövegalkotásra, majd szabad előadásra építő verseny rendezője a kezdetektől Sátoraljújhely városa és a Kossuth Lajos Gimnázium. Kováts Dániel tanár úrnak – mint a verseny lelkének a nevét kell elsőrenden említenünk, de hálátlanok lennénk, ha elfeledkeznénk Homonnayné Joób Kláráról és a rendezésben példamutató munkát végző igazgatókról, Daragó Ferencről és Györgyi Bélánéről.

Az eddig említett két versenyforma szakmai követelményeinek kidolgozásában múlhatatlan érdemeket szereztek bírálóbizottsági elnökként Deme László professzor úr, Szathmári István professzor úr, Bencédy József tanár úr, a Kazinczy-versenyek tudományos tapasztalatainak feldolgozásában és közreadásában Z. Szabó László és Wacha Imre tanár urak. Az „Édes anyanyelvünk” versenyforma kapcsán ugyanezért Kováts Dániel tanár úrnak jár hála és köszönet.

S ne hagyjuk említetlenül az általános iskolások Simonyi Zsigmondról elnevezett helyesírási versenyét, továbbá a középiskolások gyulai versenyét; vagy a már megszűnt szolnoki Verseghy-versenyt és az ELTE-n megrendezett Kossuth szónokversenyt.

Péchy Blanka a beszéddel kapcsolatos tapasztalatait Beszélni nehéz! című könyvében vetette papírra. S mivel úgy találta, a Kazinczy-díjak kiadása és a különféle anyanyelvi versenyek megrendezése még nem hozza el az „általános beszédkultúra kánaánját”, további eszközre van szükség. 1976-tól azért indította el Deme László professzorral együtt a Beszélni nehéz! című rádióműsört, mert felismerte: a nemes ügy érdekében ennek segítségével lehet

százazrekhez, milliókhoz szólni. Z. Szabó László ösztönzésére, felhívására rövidesen ország-szerte beszédművelő körök alakultak, a Beszélni nehéz! mozgalommá terebélyesedett, az MTA kéziratárában őrzött, a műsorhoz érkezett kb. 70.000 levél jelzi, sokkal több lett, mint egy 10 perces rádióműsor. Az 1980 óta évente megtartott közönségtalálkozók szakmai fórumot teremtettek, hála Albert Zsuzsa rádiós szerkesztőnek, 1987-től, a körvezetők évente szakmai öntö-vábbképző táborban vehetnek részt, köszönet Miklós Józsefnek az első, tatai tábor mindenésé-nek és azoknak a tanároknak, akik a mindig más településen megrendezett tábort azóta is meg-szervezik, megrendezik. 1990 óta Balatonbogláron az általános iskolás korosztály szakkörös tagjai táborozhatnak, Fejes Lajosné tanárnő nevét ezért egyszer remélhetőleg aranyba foglal-ják; Babiczky Veronika tanárnő kezdeményezésére – és sok munkájának köszönhetően – a fővárosi Gundel SzKI 1990 óta Péchy Blanka emléknapot-emlékversenyt rendez. Az általános iskolai korosztálynak a budapesti Práter általános iskolában biztosítják ugyanezt a lehetőséget, Tarnai Györgyné igazgató asszony, Szőnyi Éva és Vadász Gusztávné tanárnők nevét a mozga-lomtörténet örökre megőrzi.

S a tábori mozgalom! Z. Szabó László kezdeményezésére 1982 óta rendezi meg a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium a Kazinczy-tábort. Hérics Lajosné és Wacha Imre, majd Szívósné Vásárhelyi Zsuzsa és Batári Antal mint táborvezetők nagyszerű heteket szerveztek-szerveznek. S a már említett boglári és körvezetői mellett ott az Anyanyelvápolók Szövetségé-nek csongrádi tábora, Fábíán György igazgató úr és Fábíánné Szenczi Ibolya tanárnő odaadó, áldozatos munkájának köszönhetően. És a határon túli tanároknak szervezett békés-tarhosi tábor? Meg az Anyanyelvápolók Szövetségének illyefalvi, majd setétpataki egyhete és az Aranka György Társaság zsoboki középiskolai anyanyelvi tábora? S velük a példát adó peda-gógusok, mint Péntek János professzor, Erdély Judit, Misztrik Jolán, Tőkés Erika tanárok.

S a Péchy Blanka-i gondolat és a Kazinczy-díj Alapítvány hatására szerveződött meg 1985-ben a Hazafias Népfrent keretein belül az a beszéd-magatartáskultúra albizottság, amely-nek megszűnte után 1989-ben jött létre az Anyanyelvápolók Szövetsége. Hogy volt, van, azért hálás szívvel említjük Bánffy György korábbi, Grétsy László mostani elnökünk nevét, Deme László alapító társelnökét, s a főtítkári tisztséget intézményesítő Maróti Istvánét. Az Anya-nyelvápolók Szövetsége szerteágazó tevékenységének bemutatására és az 1992-ben alakult izmos IT méltatására önálló konferenciát érdemes tartanunk.

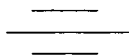
S nagyszerű, hogy a határon túli magyarság, elsősorban az erdélyi, 1990 óta részt vesz versenyein, képviselőik ott vannak táborainkban, tanácskozásainkon, s a közös munka okán részesülhetnek kitüntetési formáinkban is.

Szomorúsággal töltött el bennünket, hogy törekvéseink ellenére az anyanyelvi műveltség színvonala érezhetően visszaesett, a Montágh Imre által 1983-ban „elbunkósodásnak” nevezett folyamat felgyorsult, a nyomtatott sajtó önálló nyelvi rovatai szinte megszűntek, a rádió- és televízióműsorok száma megfogyatkozott, a Magyar Rádióból kiszorították az Édes anyanyel-vünk és a Beszélni nehéz! műsort, így ott csak egyetlenegy maradt; a Duna Televízió és a Magyar Katolikus Rádió áll csak ellent a divathullámnak. Az Anyanyelvápolók Szövetsége anyagi okokból állandó működési nehézségekkel küzd, s minden évnek úgy indulunk neki: vajon megrendezhetjük-e ebben az évben is nagy hagyományú versenyünket, táborainkat? 2005-ben a Péchy Blanka által létrehozott alapítványt a jogszabályok változása miatt meg kellett szüntetni, az addigi Szalay u. 10-14-ben lévő központja megszűnt, s hogy az anyanyelvi mozgalmak ezt nem sínylették meg, az a Baár-Madas Református Gimnázium vezetőjének, Arany Jánosnak, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspökének, Szabó Istvánnak köszönhető, meg az OKM munkatársainak, akik segédkeztek a Kazinczy-díj Alapítvány – Péchy Blanka emlékére létrehozásában.

S hogy mi ad reményt? Köztársasági elnök úrnak a magyar nyelv ügyével kapcsolatos egyértelmű állásfoglalása, Réthelyi miniszter úr és az oktatási kormányzat képviselőinek sze-

mélyes jelenléte, a Petőfi Irodalmi Múzeum vezetőinek támogató hozzáállása, a sajtó érdeklődő, értékeinket népszerűsítő részének érdeklődése; hogy a kitüntetett művészek az első hívó szóra vállalták a közreműködést, hogy közöttünk vannak még azok a nyelvtudósok, akik életükkel, munkásságukkal példaképek lehetnek, miként azok a pedagógus napszámosok is, akik évek-évtizedek óta – többnyire ellenszolgálatás nélkül – végzik áldozatos nyelvművelő-ápoló munkájukat; s itt vannak a fiatalok, a jövő! Nem az előttem lévő korosztályé meg az enyéme, hanem a nemzeté!

Összefogásra biztatok hát mindenkit, aki anyanyelvünk ügyét fontosnak tartja, hogy évtizedek múlva is legyen mód a Kazinczy-díj Alapítvány – Péchy Blanka emlékére kurátorainak emlékező-értékelő alkalmat, gálát rendezniük.

SZOLNOKY KÁLMÁN

tanár, országos szakmai vizsgaelnök
Győr

Az esztétikai lényeg

Gondolatok az esztétikáról, az esztétikai nevelésről

Az esztétikumot az esztétikát a legmagasabb tudással hasonlíthatjuk össze. A legmagasabb tudás minden ellentmondást előrehoz, és ezért eredet és abszolútum egyszerre. Az esztétikum visszaadja a világ dolgainak ősi kezdetétől a mai frissességét. A szimbolikus mindig az organikusból, a jövőbeli pedig mindig a múltbeliből táplálkozik, és mindig egységes egészet képez.

Esztétika a nevelésben

Az iskolában a nevelés tartalmazza az esztétikai nevelés alapelveit. Vagyis tudjuk, hogy elősegíti önmagunk megismerését, egyszerre alkotó és befogadó szerepet is betöltünk, megismerjük a hiteles rácsodálkozás élményét. Kompetenciát szerezhetnek a folyamat résztvevői a harmónia szabályaiban, az esztétikai nyelvezetében, az esztétikai jelentéstan (szimboliká)-ban. Elsajátítható az esztétikai ítéletalkotás is. Az esztétikai rácsodálkozás élvezetet, élményt nyújt, miközben valóban adatokat kapunk rejtett önmagunkról.

Jürgen **Raithel** (UNI Bamberg) figyelemreméltó megállapítást tesz a nevelés és a későbbi életstílus összefüggései között. Raithel úgy találja, hogy

– *Az empátiás nevelés a magaskultúrájú életstílussal hozható kapcsolatba.*

– *A konkrét, szankcionáló nevelés az erősen szembenálló hedonista életstílust alakíthatja ki, olykor egészségkárosító tendenciákkal.*

A nevelésben az esztétika kedvezőbb az empátiás családban felnövő tanulók számára.

Esztétikai csomópontok

Kritikai esztétika

Baccio Bandinelli, aki Firenzében egy aranyműves családjában született 1493-ban szobrász lett, „Herkulés és Kákus” szoborcsoportja Firenzében látható a Palazzo Vecchio sarkán.